

ZNANSTVENI SKUPOVI

Znanstveno-stručni skup „1100. obljetnica Hrvatskog kraljevstva“, Zagreb, 23. listopada 2025., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Znanstveno-stručni skup „1100. obljetnica Hrvatskog kraljevstva“ održan je 23. listopada 2025. u prostorijama Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu. U organizacijskom odboru sudjelovali su Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Hrvatski institut za povijest, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU, Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti i Društvo za hrvatsku povjesnicu. Skup je okupio hrvatske povjesničare s različitih znanstvenih institucija i sveučilišta. Rasprave i izlaganja, izuzev uvodnog koje se bavilo Tomislavovim dobom, bile su posvećene temama vezanim uz politički, društveni i kulturni kontekst 19. i 20. stoljeća s posebnim naglaskom na vrednovanje lika kralja Tomislava i obilježavanja 1000. obljetnice Hrvatskog kraljevstva 1925. godine.

Prvo izlaganje *Kralj Tomislav (910. – 928.)* održala je Mirjana Matijević Sokol. Izlaganje je ponudilo pregled najvažnijih izvora o kralju Tomislavu i njegovu dobu te razmotrilo njihovu vjerodostojnost, s posebnim naglaskom na pismo pape Ivana X., sačuvano u kasnijem prijepisu. To pismo predstavlja ključni izvor i temelj za tradiciju obilježavanja 925. godine kao godine spomena Hrvatskoga kraljevstva. U drugom dijelu predavanja prikazani su rezultati arheoloških istraživanja vezanih uz hrvatsku vojnu moć u Tomislavovo doba, a taj se dio izlaganja temeljio na radovima arheologa Vladimira Sokola. Tomislav Galović potom je govorio o temi *Knez i kralj Tomislav u historiografiji* dajući pregled historiografskih radova o Tomislavu, osobito onih nastalih povodom tisućite obljetnice Hrvatskog kraljevstva proslavljene 1925. godine. Posebno je istaknuo dugo razdoblje od 1930-ih do 1998. godine tijekom kojega nije objavljen nijedan zbornik ni knjiga posvećena kralju Tomislavu. U izlaganju *Hrvatski milenij kroz spomen-obilježja* Ljiljana Dobrovšak prikazala je i analizirala izabrane primjere spomenika i spomen-ploča podignutih povodom obilježavanja 1000. obljetnice Hrvatskog kraljevstva 1925. godine na hrvatskom etničkom prostoru. Ivan Majnarić u izlaganju *Kralj Tomislav u suvremenosti* problematizirao je višestruko poimanje povijesti – znanstveno i popularno – između kojih često nema stvarnog dodira. Upozorio je na pojavu „parahistorije“ kada razumijevanje prošlosti postaje sporedno i zanemarivo, što je posljedica nemogućnosti prodiranja historiografije u popularno poimanje povijesti. Istaknuo je i potrebu kritičkog pristupa obljetničarskim narativima koji se oslanjaju na koncepte iz 19. stoljeća, u kojima se hrvatska povijest nakon 1102. prikazuje kao razdoblje tuđinske vladavine, mijesajući pojmove državnosti i neovisne države.

Nakon rasprave o izlaganjima i drugim temama vezanima za obilježavanje obljetnice, Filip Hameršak održao je predavanje *Pregled glavnih prijepora o hrvatskom državno-pravnom položaju 1868. – 1990.* U ovom sažetom pregledu hrvatske pravne povijesti – od Hrvatsko-ugarske nagodbe do Ustava Republike Hrvatske iz 1990., izložene su najvažnije interpretacije i percepcije. Željko Holjevac u izlaganju *Mađarski milenij 1896. i hrvatski 1925. u komparativnoj perspektivi* analizirao je tisućitu obljetnicu doseljenja Mađara u panonsku nizinu, svečano proslavljenu povezivanjem veličanja mađarske prošlosti i modernih inovacija. Ideja o sličnom obilježavanju u Hrvatskoj javila se početkom 20. stoljeća, a ostvarila se tek nakon Prvog svjetskog rata, u politički i društveno promijenjenim okolnostima nove južnoslavenske države. U nastavku izlaganja Holjevac je prikazao tijek priprema za proslavu 1000. obljetnice Hrvatskog kraljevstva, s posebnim naglaskom na političke, financijske, kulturne i religijske aspekte, istaknuvši da je mađarski model poslužio kao nadahnuće, ali da je hrvatska proslava bila prilagođena vlastitim potrebama

i mogućnostima. U izlaganju *Akademija, njezin predsjednik Gavro Manojlović i proslava 1000. godišnjice Hrvatskog kraljevstva 1925. godine* Damir Karbić analizirao je diskretnu, ali važnu ulogu Akademije u proslavi. Posebno je istaknuo doprinos Akademije u izradi publikacije *Zbornik kralja Tomislava* i ulogu predsjednika Gavre Manojlovića, autora uvodnog priloga i pojedinih sažetaka na francuskom jeziku. Tihana Luetić u izlaganju *U znaku dva jubileja: hrvatska hodočašća u Rim 1925.* detaljno je opisala organizaciju, motive i odjek triju hrvatskih hodočašća u Rim istaknuvši spregu duhovnih i nacionalnih ciljeva – audijenciju kod Svetog Oca, euharistiju, potpuni oprost te proslavu 1000. obljetnice Hrvatskog kraljevstva i održavanje dobrih odnosna hrvatskog naroda i papinstva.

Izlaganje *Kralj Tomislav u osnovnoškolskim i srednjoškolskim udžbenicima* Gordana Ravančića započelo je kratkim pregledom hrvatske historiografije o kralju Tomislavu od 19. stoljeća do danas. Nakon analize planova i programa nastave povijesti, koji su postupno pomakli fokus sa sadržaja prema obrazovnim postignućima odnosno prema obrazovnim ishodima, u nastavku je prikazao detaljnu analizu sadržaja, ilustracija i povijesnih izvora o Tomislavu i njegovom dobu u udžbenicima od osamostaljenja Republike Hrvatske. Posebno je istaknuo utjecaj kurikularne reforme, koja propisuje smanjenje nastavnog sadržaja, te Zakona o udžbenicima, koji propisuje maksimalnu masu školske torbe. Znatno smanjeni suvremeni sadržaj o kralju Tomislavu zaključno je pokazao primjerom udžbenika za osnovnu školu iz 1987. u kojem je objavljeno znatno više podataka o kralju Tomislavu i njegovom dobu nego u gimnazijskim udžbenicima danas.

Nikolina Šimetin Šegvić u izlaganju *Duvanjsko polje između historiografije, mita i mjesta pamćenja* analizirala je razvoj predodžbe o Duvanjskom polju kao mjestu Tomislavove krunidbe. Nakon pregleda historiografije 19. i 20. stoljeća, koja do 1925. godine nije u potpunosti razjasnila ovo pitanje, Šimetin Šegvić prikazala je proces izgradnje spomen-crkve i Tomislavovog doma u Duvnu, kao i preimenovanja grada. Istovremeno, u narodnoj predaji i kolektivnom pamćenju, Duvanjsko polje postalo je mitsko mjesto krunidbe, služeći kao identitetska poveznica i simbol nacionalne memorije. Vladimir Geiger i Suzana Leček u zajedničkom izlaganju *Kralj Tomislav na novcu* prikazali su lik kralja Tomislava na novcu i poštanskim markama kao sredstvima za oblikovanje državnog identiteta. Analizirali su prigodne marke te različite tipove novca – redovni, prigodni i fantazijski – s prikazom Tomislava ističući njegovu iznimnu popularnost i simboličku ulogu u identitetskom određivanju Hrvatske. Posljednje izlaganje, *Kralj Tomislav u popularnoj kulturi*, održao je Ivica Šute. Usredotočio se na prikaze kralja Tomislava u stripovima, osobito u *Zabavniku* iz 1944. godine i u stripu *Hrvatski velikani* iz 2008., a ukazao je i na druge primjere iz popularne i svakodnevne kulture u kojima je Tomislavov lik našao svoje mjesto, poput *Tomislav piva* i planinarske kuće *Tomislavac*.

Nakon kraće završne rasprave o izlaganjima i o drugim događanjima koji su s više i manje uspjeha pratili ovu obljetnicu, skup je zaključio kolega Galović, pozvavši prisutne, kao jedan od autora izložbe „U početku bijaše Kraljevstvo“, u Klovićeve dvore.

Izlaganja su pokazala da je obilježavanje obljetnice Hrvatskoga kraljevstva i dalje poticajno istraživačima za neke nove poglede na ovu temu koji ne samo da obogaćuju kolektivno pamćenje i suvremenu kulturu nego i historiografiju.

Ivan Marjanović